Berenschot

BIJLAGE NOTA VAN BEVINDINGEN

Gebiedsagenda Ermelo, Harderwijk en Zeewolde

64737

Maart 2021

NOTA VAN BEVINDINGEN

Gebiedsagenda Ermelo, Harderwijk en Zeewolde

Hans van der Werff
Judith van Niekerk
Mirthe de Kok

64737

Maart 2021

BIJLAGE:

Analyses van Tordoir

Analyse van dagelijkse verplaatsingen en verhuizingen vanuit en naar Harderwijk, Ermelo en Zeewolde; samenhang tussen deze gemeenten

Prof dr P.P. Tordoir, augustus 2020

Leeswijzer GIS-kaarten: de kaarten geven vanuit telkens één van de drie onderzochte gemeenten de gemiddelde dagelijkse verplaatsingen aan vanuit en naar alle omliggende gemeenten.
De taartdiagrammen in de omliggende gemeenten geven de volgende informatie:

- Omvang taartdiagram: totale volume van uitgaande en inkomende verplaatsingen
- Blauwe fractie van taartdiagram: fractie van verplaatsingen naar de onderzoeksgemeente in kwestie
- Groene fractie van taartdiagram: fractie van verplaatsingen vanuit de onderzoeksgemeente in kwestie
- Tenslotte wordt ook in de onderzoeksgemeente in kwestie een diagram met twee fracties getoond:
- Gele fractie: fractie van externe (inkomende en uitgaande) verplaatsingen
- Groene fractie: fractie van interne verplaatsingen

NB: bij de ontwikkelingskaarten betreffen alle cijfers het absolute verschil van dagelijkse verplaatsingen of jaarlijkse verhuizingen tussen de twee aangegeven meetperiodes.

Alle kaarten zijn gebaseerd op microdata van het CBS: OViN jaargangen 2004-2018, SSB jaargangen 2007-2018

Voor woonwerkpendel op drie opleidingsniveaus, verkeer voor winkelen en persoonlijke diensten en sociaal- en recreatief verkeer zijn vijf kaarten gegeven van de Daily Urban Systems in kwestie. Deze zijn afgebakend met behulp van ruimtelijke clusteringtechniek.

DEEL 1:
WOONWERKPENDEL

Kaart 1: Dagelijkse werkpendel naar en vanuit Harderwijk, opleidingsniveau HBO/WO

Kaart 1: *pendel hoger geschoolden naar en vanuit Harderwijk.* De dagelijkse in- en uitgaande pendel van hoger opgeleiden naar en vanuit Harderwijk beslaat een uitgestrekt veld, waarbij vanuit het noorden en oosten de inkomende pendel domineert, en naar het zuiden en westen de uitgaande pendel (kaart 1a). In de directe omgeving van Harderwijk kent alleen Ermelo een opvallend sterke werk(bestemmings-)functie voor de hoger opgeleide Harderwijkse bevolking.

De ontwikkeling van pendelstromen van hoger opgeleiden was in het afgelopen decennium vooral sterk in de richting van Almere en Utrecht (uitgaand) en vanuit Zwolle (inkomend).

1a **Gemiddelde dagelijkse pendel, periode 2012-2017 (absoluut)**

1b **Ontwikkeling dagelijkse pendel: verschil tussen periode 2007-2012 en 2012-2017 (absoluut)**

Kaart 2: Dagelijkse werkpendel naar en vanuit Ermelo, opleidingsniveau HBO/WO

Kaart 2: *pendel hoger geschoolden naar en vanuit Ermelo.* Het uitgestrekte netwerk van pendelstromen van hoger opgeleiden naar en vanuit Ermelo verschilt weinig van dat van Harderwijk: vanuit het noorden en oosten domineert de instroom, naar het zuiden en westen domineert de uitstroom. Ermelo vormt per saldo een belangrijke werkgemeente voor Harderwijk. Ook vanuit Zeewolde domineert de instroom. Opmerkelijk is de groei van de inkomende pendel vanuit Harderwijk (kaart 2b).

2a **Gemiddelde dagelijkse pendel, periode 2012-2017 (absoluut)**

2b **Ontwikkeling dagelijkse pendel: verschil tussen periode 2007-2012 en 2012-2017 (absoluut)**

Kaart 3: Dagelijkse werkpendel naar en vanuit Zeewolde, opleidingsniveau HBO/WO

Kaart 3: *pendel hoger geschoolden naar en vanuit Zeewolde.*
Ook naar en vanuit Zeewolde is het pendelnetwerk van hoger geschoolden uitgestrekt, waarbij de uitgaande pendel in alle windrichtingen domineert. Zeewolde is geen uitgesproken centrum voor kenniswerk. De pendel is relatief sterk geconcentreerd richting steden in de directe omgeving: Almere, Amersfoort en Harderwijk. De ontwikkeling van de pendel is relatief gering en richt zich vooral op Almere en Utrecht (kaart 3b).

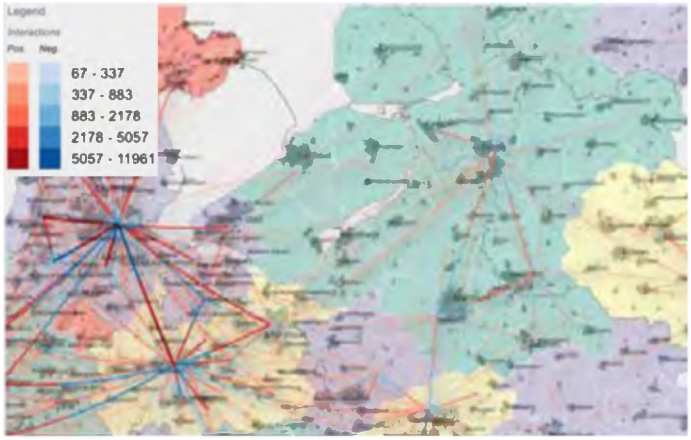

3a **Gemiddelde dagelijkse pendel, periode 2012-2017 (absoluut)**

3b **Ontwikkeling dagelijkse pendel: verschil tussen periode 2007-2012 en 2012-2017 (absoluut)**

Kaart 4: Afbakening Daily Urban Systems, werkpendel hoger opgeleiden (HBO/WO)

Kaart 5: Dagelijkse werkpendel naar en vanuit Harderwijk, opleidingsniveau Havo/VWO/MBO

Kaart 5: *pendel middengeschoolden naar en vanuit Harderwijk.*
Direct omliggende gemeenten, in de regio Noordrand Veluwe en in Flevoland, spelen naar verhouding van hun omvang in bevolking en werkgelegenheid een relatief belangrijke rol bij de inkomende en uitgaande pendel van middengeschoolden naar en vanuit Harderwijk. De rol van Ermelo is daarbij zeer uitgesproken. Ermelo is per saldo een werkgemeente voor Harderwijk; andere omliggende gemeenten zijn eerder woongemeenten voor de Harderwijkse ‘middenrif-economie’.

In het ontwikkelingsbeeld (kaart 5b) valt vooral de opkomst van Almere als (woon-)brongemeente voor middelgeschoolde werkers in Harderwijk op.

5a **Gemiddelde dagelijkse pendel, periode 2012-2017 (absoluut)**

5b **Ontwikkeling dagelijkse pendel: verschil tussen periode 2007-2012 en 2012-2017 (absoluut)**

Kaart 6: Dagelijkse werkpendel naar en vanuit Ermelo, opleidingsniveau Havo/VWO/MBO

Kaart 6: *pendel middengeschoolden naar en vanuit Ermelo.* Ermelo vormt een belangrijk centrum voor werkgelegenheid op middengeschoold niveau, met enerzijds Harderwijk en anderzijds Putten als de belangrijkste (woon-)brongemeenten. De rol van Harderwijk als woongemeente voor de Ermelose werkfunctie is in de afgelopen decennia ook flink toegenomen (kaart 6b).

6a **Gemiddelde dagelijkse pendel, periode 2012-2017 (absoluut)**

6b **Ontwikkeling dagelijkse pendel: verschil tussen periode 2007-2012 en 2012-2017 (absoluut)**

Kaart 7: Dagelijkse werkpendel naar en vanuit Zeewolde, opleidingsniveau Havo/VWO/MBO

Kaart 7: *pendel middengeschoolden naar en vanuit Zeewolde.* Opvallend is dat de middengeschoolde beroepsbevolking van Zeewolde voor werk sterk is georiënteerd op Gelderse gemeenten (vooral Harderwijk, en daarnaast Ermelo en Nijkerk) terwijl werkgevers in Zeewolde middengeschoolden juist relatief vaak uit naburige Flevolandse gemeenten trekken. Daarbij wordt de relatie met Almere, een belangrijke woonstand voor de middengeschoolde beroepsbevolking, snel belangrijker (kaart 7b).

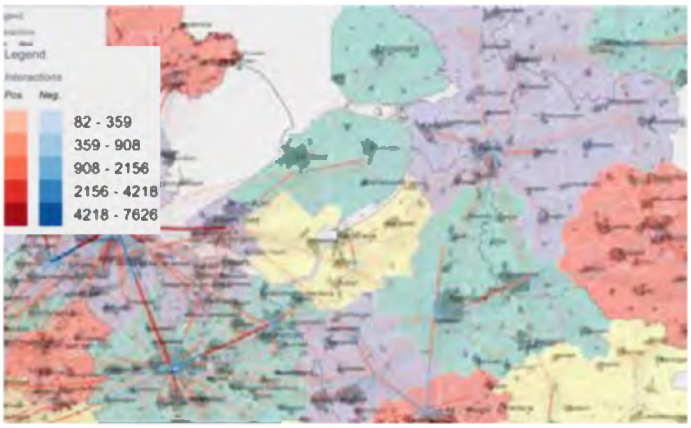

7a **Gemiddelde dagelijkse pendel, periode 2012-2017 (absoluut)**

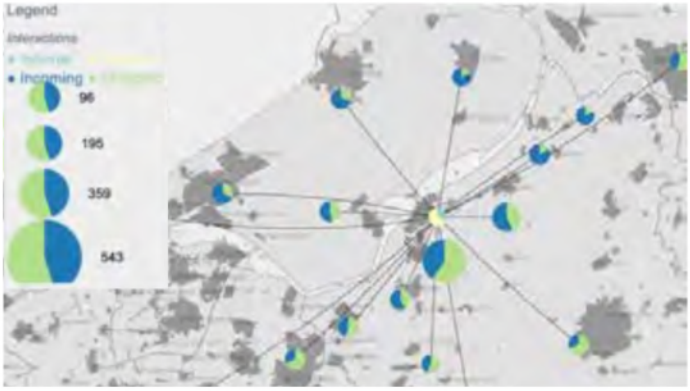
7b **Ontwikkeling dagelijkse pendel: verschil tussen periode 2007-2012 en 2012-2017 (absoluut)**

Kaart 8: Afbakening Daily Urban Systems, werkpendel midden-opgeleiden (Havo/VWO/MBO)

Kaart 9: Dagelijkse werkpendel naar en vanuit Harderwijk, opleidingsniveau Mavo/LBO

Kaart 9: *pendel lager geschoolden naar en vanuit Harderwijk.* Werkgevers in Harderwijk zoeken lager geschoolde werknemers binnen een relatief ruime omgeving, waaronder Almere, Lelystad en Dronten. Anderzijds zoekt de lager geschoolde beroepsbevolking in Harderwijk zelf ook werk in een wijde omgeving. Maar ook in dit segment van de arbeidsmarkt is de relatie tussen Harderwijk en Ermelo desalniettemin dominant, waarbij Ermelo vooral een werkfunctie heeft. Zowel deze relatie met buurgemeente Ermelo als de pendel op juist grote afstanden nemen de laatste decennia toe (kaart 9b).

9a **Gemiddelde dagelijkse pendel, periode 2012-2017 (absoluut)**

9b **Ontwikkeling dagelijkse pendel: verschil tussen periode 2007-2012 en 2012-2017 (absoluut)**

Kaart 10: Dagelijkse werkpendel naar en vanuit Ermelo, opleidingsniveau Mavo/LBO

Kaart 10: *pendel lager geschoolden naar en vanuit Errnelo.* Het wervingsgebied voor lager geschoolde arbeid is vanuit het werkcentrum Ermelo minder uitgestrekt dan geldt voor Harderwijk. Naast Harderwijk zijn Putten, Zeewolde, Almere en Lelystad van belang als woongemeenten.

10a **Gemiddelde dagelijkse pendel, periode 2012-2017 (absoluut)**

10b **Ontwikkeling dagelijkse pendel: verschil tussen periode 2007-2012 en 2012-2017 (absoluut)**

Kaart 11: Dagelijkse werkpendel naar en vanuit Zeewolde, opleidingsniveau Mavo/LBO

Kaart 11: *pendel lager geschoolden naar en vanuit Zeewolde.* Werkgevers in Zeewolde betrekken hun lager geschoolde werknemers uit een in vergelijking met Harderwijk relatief beperkte omgeving, waarbij Almere en Lelystad een hoofdrol spelen als woongemeenten. De relaties met Harderwijk en Ermelo zijn in dit opzicht tamelijk beperkt. Vooral de relatie met Lelystad neemt toe (kaart 11b).

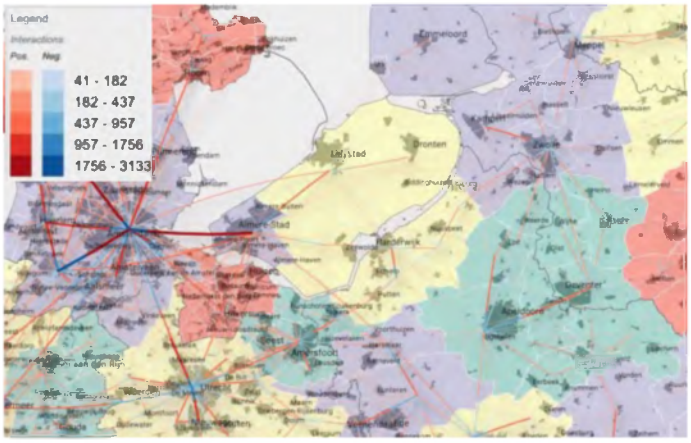

11a **Gemiddelde dagelijkse pendel, periode 2012-2017 (absoluut)**

11b **Ontwikkeling dagelijkse pendel: verschil tussen periode 2007-2012 en 2012-2017 (absoluut)**

Kaart12: Afbakening Daily Urban Systems, werkpendel lager opgeleiden (Mavo/LBO)

Kaarten 4, 8 en 12: *overzicht samenhang in Daily Systems.* Wat betreft woonwerkpendel is er een zeer groot verschil in de uitgestrektheid van ruimtelijke samenhang (ofwel de ruimtelijke omvang van arbeidsmarkten) tussen enerzijds hoger geschoolden en anderzijds midden- en lager geschoolden. Om die reden wordt de woonwerkpendel in deze analyse alleen uitgesplitst naar opleidingsniveaus getoond, en niet als totaal. Dit grote verschil toont zich het meest pregnant in de afbakening van Daily Urban Systems voor woonwerkpendel: zie en vergelijk kaarten 4, 8 en 12. Voor hoger geschoolden vormen de drie onderzoeksgemeenten deel van een uitgestrekt en interregionaal systeem dat de regio's Zwolle, Stedendriehoek, Noordrand Veluwe en het grootste deel van Flevoland omvat (kaart 4). Dit laat niet onverlet dat er ook veel pendel van hoger opgeleiden is vanuit de onderzoeksgemeenten naar de noordelijke Randstad (incl. Almere, Amersfoort en Utrecht). Voor middengeschoold werk vormen de onderzoeksgemeenten, aangevuld met Nunspeet en Elburg, echter een eigenstandig Daily System (kaart 8). De ruimtelijke samenhang is hier vooral interlokaal en niet interregionaal. In de 'middenrif-economie' zit daarom ook de grootste interlokale samenhang in het onderzoeksgebied. Ook bij lager geschoold werk vormt het onderzoeksgebied een Daily System, dat in dit geval echter ook Lelystad en Dronten omvat.

DEEL 2:

Verplaatsing voor winkelen en persoonlijke diensten

Kaart 13 Dagelijkse verplaatsingen voor winkelen en persoonlijke diensten naar en vanuit Harderwijk

Kaart 13: *verplaatsingen naar en vanuit Harderwijk.* Hoewel Harderwijk de grootste gemeente in de regio Noordrand Veluwe is, kent de stad maar in beperkte mate een echte regionale centrumfunctie voor consumentendiensten. De Harderwijkse centrumfunctie is wel uitgesproken voor Zeewolde, Putten en Nijkerk, maar het kleinere Ermelo vormt voor de Harderwijkse bevolking per saldo zelf een centrumgemeente—hoewel de consumentenstroom vanuit Ermelo naar Harderwijk op zich niet onaanzienlijk is. De consumentenstroom vanuit Harderwijk naar Ermelo is de laatste decennia sterk toegenomen (kaart 13b).

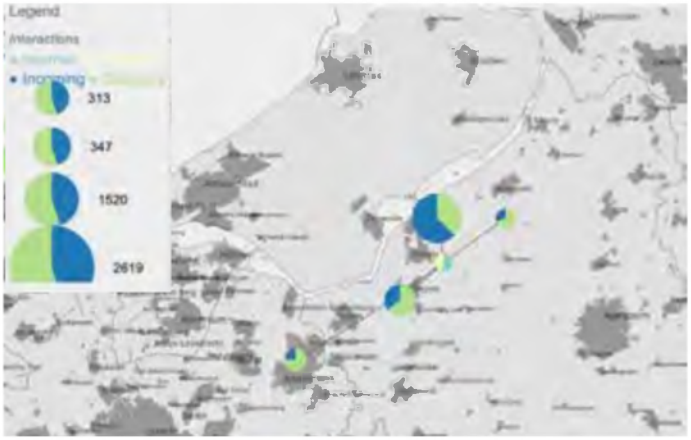
13a **Gemiddelde dagelijkse verplaatsingen, 2011-2018**

13b **Ontwikkeling gemiddelde dagelijkse verplaatsingen: verschil periode 2004-2011 en 2011-2018 (absoluut)**

Kaart 14: Dagelijkse verplaatsingen voor winkelen en persoonlijke diensten naar en vanuit Ermelo

Kaart 14: *verplaatsingen naar en vanuit Ermelo.* Ermelo vervult voor Harderwijk per saldo een aanzienlijke functie als consumentencentrum, maar kent daarnaast maar weinig aantrekkingskracht op consumenten uit andere omliggende gemeenten. De Ermelose bevolking is zelf voor consumentendiensten georiënteerd op Harderwijk, Putten en Amersfoort. De oriëntatie op vooral Putten neemt daarbij toe (kaart 14b).

14a **Gemiddelde dagelijkse verplaatsingen, 2011-2018**

14b **Ontwikkeling gemiddelde dagelijkse verplaatsingen: verschil periode 2004-2011 en 2011-2018 (absoluut)**

Kaart 15: Dagelijkse verplaatsingen voor winkelen en persoonlijke diensten naar en vanuit Zeewolde

Kaart 15: *verplaatsingen naar en vanuit Zeewolde.*
De bevolking van Zeewolde is voor winkelen en diensten in relatief sterke mate op de eigen gemeente gericht (zie de grote groene fractie in het taartdiagram in Zeewolde). Daarnaast is er echter ook een sterke oriëntatie op het Harderwijkse voorzieningencentrum. Het (veel grotere) Almeerse winkelcentrum speelt naar verhouding slechts een beperkte rol voor Zeewolde. De rol van Almere neemt echter wel snel toe in belang (kaart 15b).

15a **Gemiddelde dagelijkse verplaatsingen, 2011-2018**

15b **Ontwikkeling gemiddelde dagelijkse verplaatsingen: verschil periode 2004-2011 en 2011-2018 (absoluut)**

Kaart 16: Daily Urban Systems voor winkelen en persoonlijke diensten

Kaart 16: *Daily Urban Systems voor winkelen en persoonlijke diensten.* De ruimtelijke afbakening van Daily Systems voor winkelen en persoonlijke diensten vat de bovenstaande patronen als het ware samen: Harderwijk, Ermelo en Zeewolde vormen samen met Putten en Nunspeet een gezamenlijk en apart Daily System. Gemeten naar bevolkingsomvang vormt dit systeem één van de kleinste in Nederland.

DEEL 3:

VERPLAATSINGEN VOOR SOCIALE EN RECREATIEVE MOTIEVEN

Kaart 17: Dagelijkse sociale en recreatieve verplaatsingen naar en vanuit Harderwijk

Kaart 17: *verplaatsingen naar en vanuit Harderwijk.* De sociale en recreatieve verplaatsingen naar en vanuit Harderwijk beslaan een relatief uitgestrekt ruimtelijk veld. Enerzijds trekt Harderwijk met o.a. het Dolfinarium bezoekers uit een groot deel van Nederland, anderzijds is de Harderwijkse bevolking voor recreatie ook georiënteerd op steden in vooral de noordelijke Randstad. Maar ook in dit opzicht is de bovenmatig sterke relatie met Ermelo opmerkelijk. De sterkste ontwikkeling doet zich echter weer voor in de relatie met Lelystad (kaart 17b).

17a **Gemiddelde dagelijkse verplaatsingen, 2011-2018**

17b **Ontwikkeling gemiddelde dagelijkse verplaatsingen: verschil periode 2004-2011 en 2011-2018 (absoluut)**

Kaart 18: Dagelijkse sociale en recreatieve verplaatsingen naar en vanuit Ermelo

Kaart 18: *verplaatsingen naar en vanuit Ermelo.* De relevante sociale en recreatieve omgeving is voor de Ermelose bevolking ruimtelijk wat minder uitgestrekt dan geldt voor Harderwijk. Harderwijk neemt daarbij een dominante positie als sociale en recreatieve bestemming. Opvallend is de sociale en recreatieve oriëntatie van de bevolking van Zeewolde op Ermelo. De sterkste ontwikkeling in de loop der tijd betreft echter de relatie met Putten (kaart 18b).

18a **Gemiddelde dagelijkse verplaatsingen, 2011-2018**

18b **Ontwikkeling gemiddelde dagelijkse verplaatsingen: verschil periode 2004-2011 en 2011-2018 (absoluut)**

Kaart 19: Dagelijkse sociale en recreatieve verplaatsingen naar en vanuit Zeewolde

Kaart 19: *verplaatsingen naar en vanuit Zeewolde.* Zeewolde heeft een significante recreatieve functie voor de nabijgelegen steden Almere en Harderwijk. In het (relatief beperkte) uitgaande sociale en recreatieve verkeer speelt Ermelo, naast Almere en Harderwijk, een rol. De sterkste ontwikkeling in de loop der tijd betreft het inkomende sociale en recreatieve verkeer vanuit Harderwijk (kaart 19b).

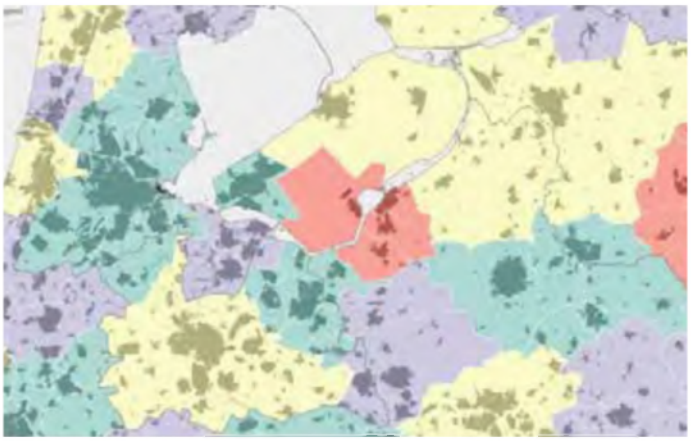

19a **Gemiddelde dagelijkse verplaatsingen, 2011-2018**

19b **Ontwikkeling gemiddelde dagelijkse verplaatsingen: verschil periode 2004-2011 en 2011-2018 (absoluut)**

Kaart 20: Daily Urban Systems voor sociale en recreatieve voorzieningen

Kaart 20: *Daily Urban Systems voor sociale en recreatieve verplaatsingen.* Zoals dat geld voor winkelen en persoonlijke diensten vat ook de ruimtelijker clustering van sociale en recreatieve relaties de bovenstaande patronen samen: Zeewolde, Harderwijk en Ermelo zijn op sociaal en recreatief vlak onderling sterk samenhangend en vormen gezamenlijk op dit vlak een Daily Urban System, waar het kleinere Putten overigens ook deel van uitmaakt. Ook voor deze reismotieven is dit systeem naar verhouding van de bevolking relatief klein van omvang.

DEEL 4:

VEPRLAATSINGEN VOOR SECUNDAIR EN TERTIAIR ONDERWIJS

Kaart 21: Dagelijkse verplaatsingen voor onderwijs naar en vanuit Harderwijk

Kaart 21: *verplaatsingen naar en vanuit Harderwijk*. Omdat Harderwijk wel een centrum vormt voor middelbaar onderwijs, maar niet voor hoger onderwijs, is per saldo sprake van een dagelijkse instroom van leerlingen uit de nabije omgeving (Ermelo, Zeewolde, Putten, Nunspeet en Dronten) en een uitstroom naar verder gelegene centra voor hoger onderwijs (Zwolle, Utrecht, Amersfoort en Amsterdam). Vooral in de relatie tussen Harderwijk en Ermelo is sprake van een sterke ontwikkeling in de loop der tijd (kaart 21b).

21a **Gemiddelde dagelijkse verplaatsingen, 2011-2018**

21b **Ontwikkeling gemiddelde dagelijkse verplaatsingen: verschil periode 2004-2011 en 2011-2018 (absoluut)**

Kaart 22: Dagelijkse verplaatsingen voor onderwijs naar en vanuit Ermelo

Kaart 22: *verplaatsingen naar en vanuit Ermelo*. De regionale (middelbare) onderwijsfunctie van Ermelo is wat meer beperkt dan die van Harderwijk, maar desalniettemin belangrijk voor de directe omgeving: Zeewolde, Putten en Harderwijk zelf.

22a **Gemiddelde dagelijkse verplaatsingen, 2011-2018**

22b **Ontwikkeling gemiddelde dagelijkse verplaatsingen: verschil periode 2004-2011 en 2011-2018 (absoluut)**

Kaart 23: Dagelijkse verplaatsingen voor onderwijs naar en vanuit Zeewolde

Kaart 23: *verplaatsingen naar en vanuit Zeewolde.* Zeewolde kent slechts een beperkte secundaire onderwijsfunctie en is voor zowel secundair als tertiair onderwijs sterk aangewezen op de omgeving. Harderwijk, en in tweede instantie Ermelo, vormen daarbij de belangrijkste onderwijsleveranciers voor leerlingen uit Zeewolde. De externe oriëntatie van Zeewolde is in de loop der tijd flink toegenomen (kaart 23b).

23a **Gemiddelde dagelijkse verplaatsingen, 2011-2018**

23b **Ontwikkeling gemiddelde dagelijkse verplaatsingen: verschil periode 2004-2011 en 2011-2018 (absoluut)**

DEEL 5:
VERPLAATSINGEN VOOR ZORGDIENSTEN

NB bij deze kaarten: de GIS-data zijn gebaseerd op een relatief sterk beperkte steekproef, en geven daardoor geen echt betrouwbaar beeld van de werkelijkheid.

Kaart 24: Dagelijkse verplaatsingen voor zorgvoorzieningen naar en vanuit Harderwijk

Kaart 24: *verplaatsingen naar en vanuit Harderwijk.* Harderwijk vervult vooral voor de naburige gemeente Ermelo een functie als centrum voor zorgvoorzieningen. Tegelijkertijd is de bevolking van Harderwijk zelf ook op Nunspeet aangewezen. Bij deze cijfers moet wel in aanmerking worden genomen dat de data-steekproef in dit geval beperkt is.

24a **Gemiddelde dagelijkse verplaatsingen, 2011-2018**

24b **Ontwikkeling gemiddelde dagelijkse verplaatsingen: verschil periode 2004-2011 en 2011-2018 (absoluut)**

Kaart 25: Dagelijkse verplaatsingen voor zorgvoorzieningen naar en vanuit Ermelo

Kaart 25: *verplaatsingen naar en vanuit Ermelo.* Uit de data blijkt dat Ermelo per saldo een zorgcentrum vormt voor omliggende gemeenten, waaronder vooral Harderwijk—met inachtneming van de beperkte conclusies die op grond van de kleine steekproef kunnen worden getrokken.

25a **Gemiddelde dagelijkse verplaatsingen, 2011-2018**

25b **Ontwikkeling gemiddelde dagelijkse verplaatsingen: verschil periode 2004-2011 en 2011-2018 (absoluut)**

Kaart 26: Dagelijkse verplaatsingen voor zorgvoorzieningen naar en vanuit Zeewolde

Kaart 26: *verplaatsingen naar en vanuit Zeewolde.* Zoals dat geldt voor Ermelo geven de steekproefdata ook voor Zeewolde een per saldo regionale centrumfunctie aan op het vlak van zorg. Dit lijkt echter feitelijk minder plausibel gezien de relatief geringe omvang van zorgvoorzieningen in Zeewolde. De gegevens moeten in dit opzicht met een flinke korrel zout worden genomen, gezien de kleine steekproef.

26a **Gemiddelde dagelijkse verplaatsingen, 2011-2018**

26b **Ontwikkeling gemiddelde dagelijkse verplaatsingen: verschil periode 2004-2011 en 2011-2018 (absoluut)**

DEEL 6:

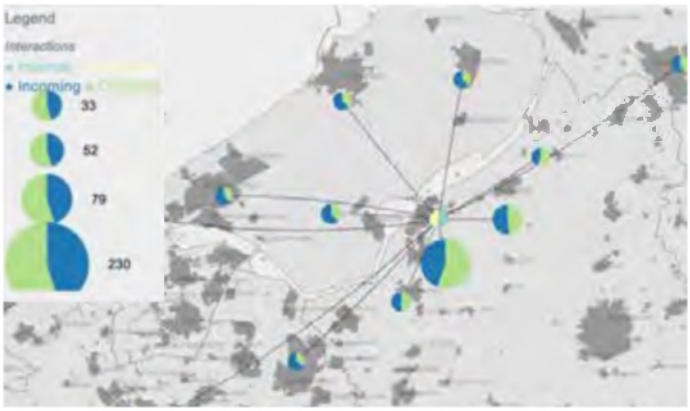
JAARLIJKSE VERHUIZINGEN VAN VERSCHILLENDE GROEPEN

Kaart 27: Jaarlijkse verhuizingen van gezinnen naar en vanuit Harderwijk

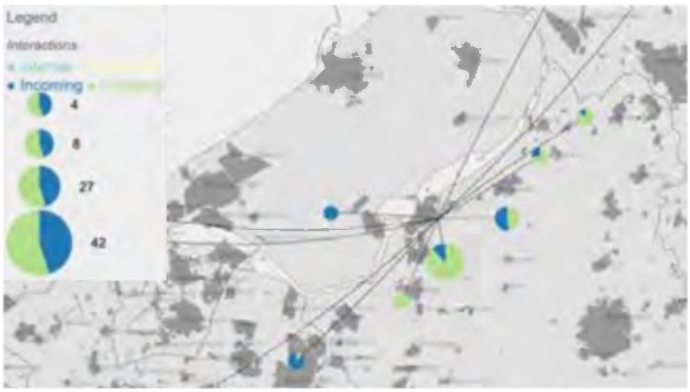
Kaart 27: *verhuizingen van gezinnen naar en vanuit Harderwijk.* In tegenstelling tot de data m.b.t. zorg zijn de verhuisdata integraal en dus volledig betrouwbaar; alle uit- en inschrijvingen in gemeentelijke bevolkingsregisters zijn meegeteld in de data.

Verhuizingen van gezinnen met kinderen naar en vanuit Harderwijk, vanuit en naar gemeenten in de omgeving, spelen zich af in een omvangrijk ruimtelijk veld. Binnen dat veld neemt buurgemeente Ermelo echter wel een dominante rol, waarbij de uitstroom vanuit Harderwijk wat groter is dan de instroom naar Harderwijk. Voor de meeste andere gemeenten en grotere steden in de wijde omgeving geldt echter dat de instroom van gezinnen naar Harderwijk groter is dan de uitstroom.

In de uitgaande verhuisrelatie met Ermelo zit ook verreweg de sterkste ontwikkeling in de loop der tijd (kaart 27b).

27a **Gemiddelde verhuizingen, periode 2009-2018**

27b **Ontwikkeling jaarlijkse verhuizingen: verschil tussen 1999-2008 en 2009-2018**

Kaart 28: Jaarlijkse verhuizingen van gezinnen naar en vanuit Ermelo

Kaart 28: *verhuizingen van gezinnen naar en vanuit Ermelo.* Het omgevingsveld voor verhuizingen van gezinnen naar en vanuit Ermelo is veel beperkter dan geldt voor Harderwijk. Verhuizingen naar en vanuit Ermelo spelen zich vooral af in de relaties met direct naburige gemeenten, met zoals gesteld een dominante rol van Harderwijk. De instroom en uitstroom houden elkaar opvallend in evenwicht, met dien verstande dat de instroom vanuit Harderwijk maar ook Putten in de loop der tijd groeit.

28a **Gemiddelde verhuizingen, periode 2009-2018**

28b **Ontwikkeling jaarlijkse verhuizingen: verschil tussen 1999-2008 en 2009-2018**

Kaart 29: Jaarlijkse verhuizingen van gezinnen naar en vanuit Zeewolde

Kaart 29: *verhuizingen van gezinnen naar en vanuit Zeewolde.* De instroom van gezinnen naar Zeewolde was in het afgelopen decennium vrijwel gelijk aan de uitstroom, maar de ruimtelijke richtingen van de instroom en uitstroom verschillen wel van elkaar. De instroom komt vooral vanuit stedelijk gebied (Almere. Lelystad, Amersfoort, Amsterdam); de uitstroom richt zich op meer landelijke gemeenten. Daarnaast is sprake van een naar verhouding van de bevolking significante uitstroom van gezinnen naar Harderwijk.

29a **Gemiddelde verhuizingen, periode 2009-2018**

29b **Ontwikkeling jaarlijkse verhuizingen: verschil tussen 1999-2008 en 2009-2018**

Kaart 30: Jaarlijkse verhuizingen van alleenstaanden en stellen naar en vanuit Harderwijk

Kaart 30: *verhuizingen van alleenstaanden en stellen naar en vanuit Harderwijk.* Het ruimtelijke patroon van verhuizingen van alleenstaanden en stellen zonder kinderen naar en vanuit Harderwijk is opvallend gelijk aan het patroon van verhuizende gezinnen, met dien verstande dat de jaarlijkse aantallen voor alleenstaanden en stellen in alle richtingen wel lager liggen. Ook hier is sprake van een ruimtelijk uitgestrekt 'verhuisveld' waarbinnen Ermelo echter een dominante positie heeft. Een belangrijk verschil met gezinnen is wel dat de instroom van alleenstaanden en stellen vanuit Ermelo naar Harderwijk groter is dan de uitstroom van Harderwijk naar Ermelo—bij gezinnen lag dat omgekeerd. Van significante ontwikkelingen in de loop der tijd is geen sprake (kaart 30b).

30a **Gemiddelde verhuizingen, periode 2009-2018**

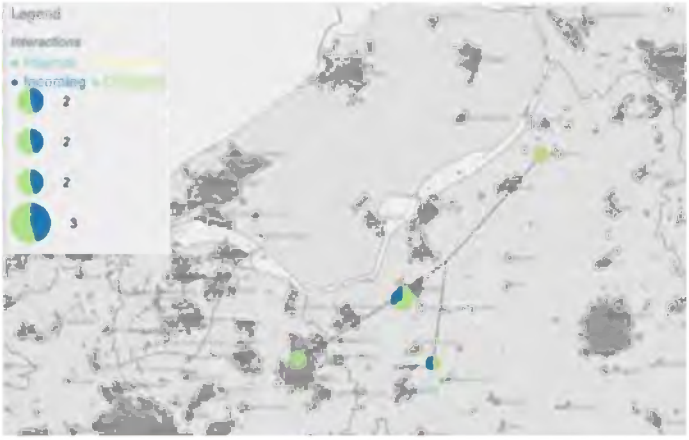
30b **Ontwikkeling jaarlijkse verhuizingen: verschil tussen 1999-2008 en 2009-2018**

Kaart 31: Jaarlijkse verhuizingen van alleenstaanden en stellen naar en vanuit Ermelo

Kaart 31: *verhuizingen van alleenstaanden en stellen naar en vanuit Ermelo.* Het aantal jaarlijkse verhuizingen van alleenstaanden en stellen naar en vanuit Ermelo is relatief, naar verhouding van de bevolking, beperkt. De relatie met Harderwijk domineert daarbij, naast een beperkte relatie met Putten en Amersfoort. Van ontwikkeling in de loop der tijd is nauwelijks sprake (kaart 31b).

31a **Gemiddelde verhuizingen, periode 2009-2018**

31b **Ontwikkeling jaarlijkse verhuizingen: verschil tussen 1999-2008 en 2009-2018**

Kaart 32: Jaarlijkse verhuizingen van alleenstaanden en stellen naar en vanuit Zeewolde

Kaart 32: *verhuizingen van alleenstaanden en stellen naar en vanuit Zeewolde.* Deze groep omvat een relatief klein deel van de gemeentelijke bevolking, en is bovendien ook relatief honkvast in deze gemeente. De verhuisstromen zijn derhalve zeer klein, en voornamelijk gericht op Amersfoort en Almere wat betreft de inkomende stroom en Harderwijk wat betreft de uitgaande stroom.

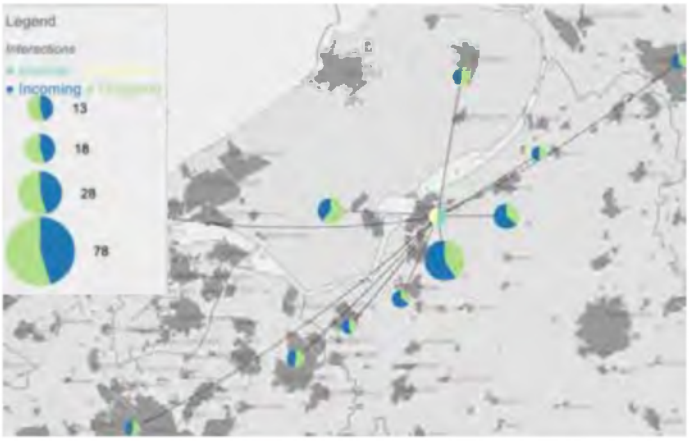
32a **Gemiddelde verhuizingen, periode 2009-2018**

32b **Ontwikkeling jaarlijkse verhuizingen: verschil tussen 1999-2008 en 2009-2018**

Kaart 33: Jaarlijkse verhuizingen van werkende 24 tm 29-jarigen naar en vanuit Harderwijk

Kaart 33: *verhuizingen van werkzame 23- t/m 29-jarigen naar en vanuit Harderwijk.* De groep economisch actieve 23- t/m 29-jarigen is zowel voor de economie als voor lokale sociale vitaliteit van belang en wordt daarom hier apart uitgesplitst. De in- en uitstromen van deze groep houden elkaar in Harderwijk vrijwel in evenwicht, waarbij de uitstroom naar de grote steden groter is dan de instroom (maar nog altijd wel beperkt in omvang), terwijl de instroom vanuit de naburige gemeenten, Ermelo voorop, groter is dan de uitstroom. Alleen naar Zeewolde is sprake van een relatief belangrijke uitstroom. In de loop der tijd neemt de uitstroom naar vooral Ermelo significant toe (kaart 33b).

33a **Gemiddelde verhuizingen, periode 2009-2018**

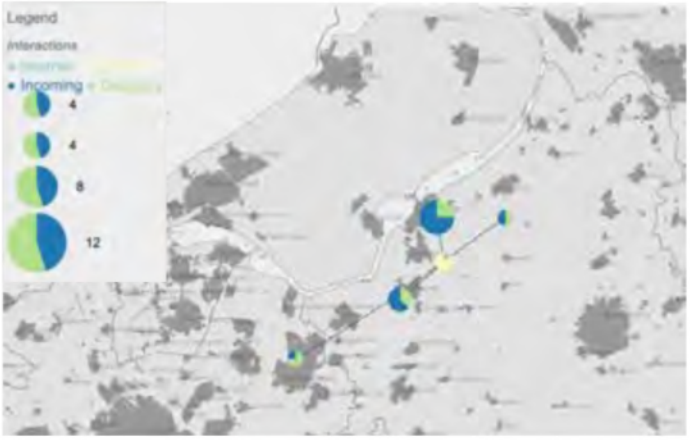
33b **Ontwikkeling jaarlijkse verhuizingen: verschil tussen 1999-2008 en 2009-2018**

Kaart 34: Jaarlijkse verhuizingen van werkende 24- tot 29-jarigen naar en vanuit Ermelo

Kaart 34: *verhuizingen van werkzame 23- t/m 29-jarigen naar en vanuit Ermelo.* Zoals dat ook geldt voor de andere onderzochte groepen is het ruimtelijke veld van verhuizingen naar en vanuit Ermelo voor 23—t/m 29 jarigen kleiner dan geldt voor Harderwijk. De buurgemeenten Harderwijk en, in tweede instantie, Putten nemen daarbij de hoofdrol, met een per saldo uitgaande stroom naar Harderwijk en een inkomende stroom vanuit Putten. De inkomende stroom vanuit Harderwijk neemt echter wel toe in de loop der tijd (kaart 34b).

34a **Gemiddelde verhuizingen, periode 2009-2018**

34b **Ontwikkeling jaarlijkse verhuizingen: verschil tussen 1999-2008 en 2009-2018**

Kaart 35: Jaarlijkse verhuizingen van werkende 24- t/m 29-jarigen naar en vanuit Zeewolde

Kaart 35: *verhuizingen van werkzame 23- t/m 29-jarigen naar en vanuit Zeewolde.* In tegenstelling tot Ermelo kent Zeewolde wel een ruimtelijk uitgestrekt veld van verhuizingen van actieve 23- t/m 29-jarigen naar en vanuit de gemeente. Ook voor Zeewolde speelt Harderwijk de hoofdrol, waarbij het jaarlijks aantal inkomende verhuizingen groter is dan de uitgaande verhuizingen. Dat is opmerkelijk, omdat deze groep doorgaans verhuist van kleine gemeenten naar grotere gemeenten.

35a **Gemiddelde verhuizingen, periode 2009-2018**

35b **Ontwikkeling jaarlijkse verhuizingen: verschil tussen 1999-2008 en 2009-2018**

Kaart 36: Jaarlijkse verhuizingen van 60+-jarigen naar en vanuit Harderwijk

Kaart 36: *verhuizingen van ouderen (60+ jaar) naar en vanuit Harderwijk.* Ouderen zijn relatief honkvast en verhuizen doorgaans slechts sporadisch. Daarom is de relatief grote omvang van de inkomende verhuisstroom van ouderen naar Harderwijk, uit alle windrichtingen, des te meer opmerkelijk. Ook voor deze groep is de relatie met Ermelo wel dominant, met een in- en uitstroom die elkaar vrijwel in evenwicht houden. Juist in die relatie zit ook de sterkste dynamiek in de loop der tijd, met een toenemende instroom naar Harderwijk (kaart 36b).

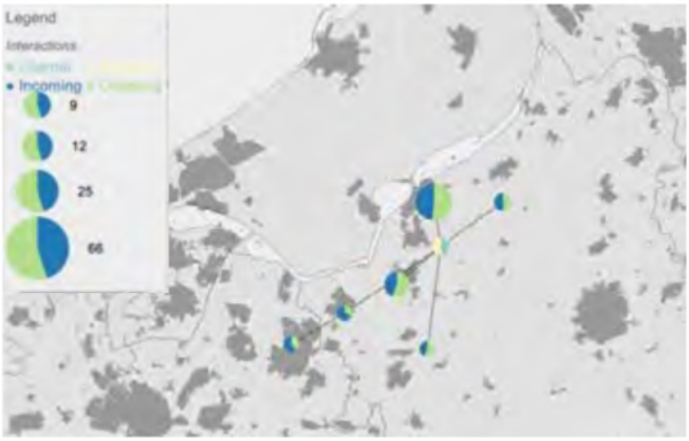
36a **Gemiddelde verhuizingen, periode 2009-2018**

36b **Ontwikkeling jaarlijkse verhuizingen: verschil tussen 1999-2008 en 2009-2018**

Kaart 37: Jaarlijkse verhuizingen van 60+-jarigen naar en vanuit Ermelo

Kaart 37: *verhuizingen van ouderen (60+ jaar) naar en vanuit Ermelo.* Zoals dat ook geldt voor de andere onderzochte groepen is het verhuisveld naar en vanuit Ermelo ook voor ouderen ruimtelijk beperkt. Harderwijk, en in tweede instantie Putten, nemen de hoofdrol.

37a **Gemiddelde verhuizingen, periode 2009-2018**

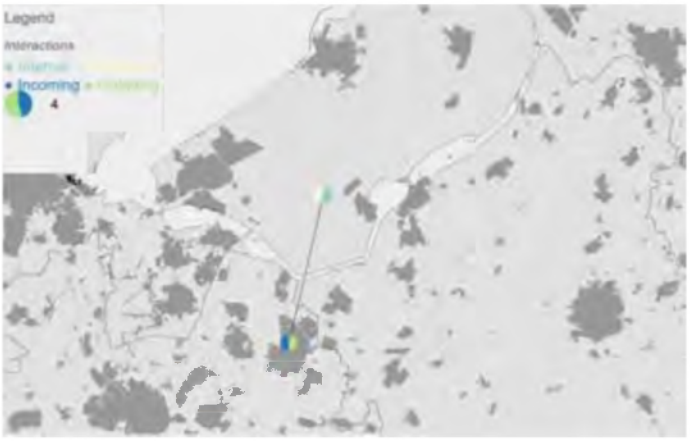
37b **Ontwikkeling jaarlijkse verhuizingen: verschil tussen 1999-2008 en 2009-2018**

Kaart 38: Jaarlijkse verhuizingen van 60+-jarigen naar en vanuit Zeewolde

Kaart 38: *verhuizingen van ouderen (60+ jaar) naar en vanuit Zeewolde.* Inwoners van Zeewolde zijn relatief honkvast, zoals dat ook geldt voor Ermelo, maar minder voor Harderwijk. Deze honkvastheid geldt voor alle onderzochte groepen in Zeewolde, dus ook voor ouderen. Opmerkelijk is de instroom vanuit Amersfoort en de uitstroom naar Harderwijk.

38a **Gemiddelde verhuizingen, periode 2009-2018**

38b **Ontwikkeling jaarlijkse verhuizingen: verschil tussen 1999-2008 en 2009-2018**

Berenschot

‘WIJ ZIJN BERENSCHOT, GRONDLEGGER VAN VOORUITGANG’

Wij zien een Nederland dat altijd in ontwikkeling is. Zowel sociaal als organisatorisch verandert er veel. Al meer dan 80 jaar volgen wij deze ontwikkelingen op de voet en werken we aan een vooruitstrevende samenleving. Daarbij staan we voor duurzaam advies en de implementatie hiervan. Altijd gericht op vooruitgang én echt iets kunnen betekenen voor mensen, organisaties en de maatschappij.

Alles wat we doen, is onderzocht, onderbouwd en vanuit meerdere invalshoeken bekeken. In ons advies zijn we hard op de inhoud, maar houden rekening met de menselijke maat. Onze adviseurs doen er alles aan om complexe vraagstukken om te zetten naar praktische oplossingen waar u iets mee kan. Wij geven advies en bieden digitale oplossingen waarbij we ons focussen op:

- Toekomst van werk en organisatie
- Energietransitie
- Transformatie van zorg
- Transformatie van openbaar bestuur

Berenschot Groep B.V.

Van Deventerlaan 31-51, 3528 AG Utrecht

Postbus 8039, 3503 RA Utrecht

030 2 916 916

www.berenschot.nl